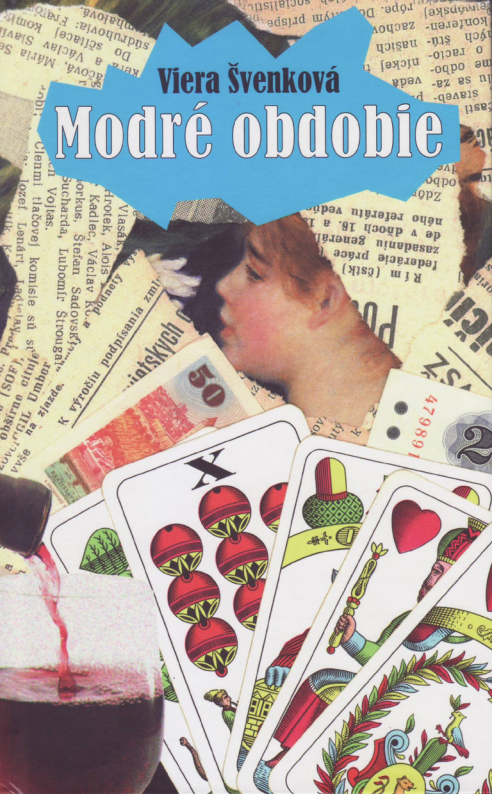

Viera Švenková

Modré obdobie

Vydavateľstvo
Spolku slovenských spisovateľov

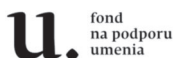
Viera Švenková

Modré obdobie

Vydavateľstvo
Spolku slovenských spisovateľov

Copyright © Viera Švenková 2018
Cover design © Anna Chovanová 2018
© Vydavateľstvo
Spolku slovenských spisovateľov, spol. s r. o.,
Bratislava
e-mail: vsss @stonline.sk
<http://www.vsss.sk>

Kniha vyšla s podporou Fondu na podporu umenia
a Literárneho fondu

VYDAVATELSTVO
SPOLKU SLOVENSKÝCH SPISOVATEĽOV
spol. s r. o.

Viera Švenková: Modré obdobie
Zodpovedná redaktorka Ingrid Skalická
Obálka Anna Chovanová
Tlač PM Turany
Vydanie prvé
Printed in Slovakia

ISBN 978-80-8202-038-3

*Venujem vzácným příbuzným Ing. Dušanovi Dindošovi
a Ing. Jozefovi Švenkovi s vdakou za podporu mojej tvorby*

autorka

Iba tak bezcieľne kráčať, kam oči vedú, tu a tam sa potešiť alebo sebatrýznivo rozľútostiť spomienkou, ktorá sa nečakane vynorí v pamäti. Za cintorínom si chlapčiská na cudzom kapustnísku neraz vyšklbli mrkvičku, kalerábik, úlovok ledabolo otriasli od zeminy a s chuťou schrúmali. Veční hladoši!

Teraz stromy na cintoríne ohýbajú vetry, ktoré sa valia z hôr, svetlo pulzujúce v stromoradí pohlcuje drobný dážď. Vlhký vzduch voňal lesom.

Zrýchlil krok, hoci mrholenie ustávalo, mraky na nočnej oblohe sa rozostúpili, záhumnie, miesto Jánových chlapčenských hier, zalial mesačný svet. Krajina ako operné kulisy. Ponurý rad stodôl, prísne vyrovnaný ako starí vyslúžilí vojaci čakajúci na posledný povel k rozchodu. Mokré šindľové strechy nasiaknuté vodou sa lesknú, spráchnivené drevo svetielkuje. Vyšiel mesiac a strechy pripomínajú telo nehybnej veľryby pokrytej perleťovými mincami, živé telo, z ktorého stúpa para.

Zabočil do uličky, popri vysokom latkovom plote zišiel na priestranstvo osvetlené slabým svetom pouličných lúčok. Z domu na rohu, kde bola kedysi slávna Bajbajkina krčma, znela známa odrhovačka. Všetko sa mení, iba krčmy stoja na mieste. Zašiel by na pivo, ale nohavice mal po členky mokré, ako si v náhlom daždi krátil cestu krížom cez lúky. Vlhký jesenný podvečer nie je vhodný čas na potulky krajom, v zime na bežkách to bude iné, potom si užije.

Na druhej strane uličky, oproti Bajbajkinej krčme, sa krčia domy so strechami pripomínajúcimi čiapku posotenú do očí, aby slnko nepripekalo rovno do oblokov a aby sa v daždi dalo prejsť popri stene suchou nohou. Ján tým smerom ani nepozrel – tam stojí dom jeho detstva, s vahadlovou studňou na dvore a s priestrannou stodolou plnou sena a slamy, kde sa dali hľbiť skryše a tajné chodby, užitočné pri hre na schovávačku.

Neodolal, otriasol sa a vošiel do krčmy plnej hluku a dymu, z reproduktora hučala dychovka. Ľudí bolo dosť, ale nikto známy, až po chvíli zbadal Martina.

– Čo tak sám?

– Pristihnutý na mieste činu, ako vždy, – smial sa Martin. – Kade si sa túlal, maľovaný Janík? – ohodnotil zmoknutú vetrovku.

– Prešiel som sa po kraji. Paráda! Tie stodoly na záhumní, mokré lesklé drevo vo svite mesiaca, niečo ako Bazovského obraz!

– Stodoly? Dlhو tam stáť nebudú. Už teraz podaktoré chýbajú, záhumnie pripomína deravý chrup. Páni doktori, advokáti, zazobanci, čo na to majú, tam stavajú prepychové vily. Čoskoro tie končiny nespoznáš, bude to najvýstavnejšia ulica v meste. Lebo aj napriek dedinským zvyklostiam sme mesto, nie?

– Už pekných pár storočí, slobodné kráľovské...

– Slobodné? – uchechtol sa Martin. – Isté je, že čoskoro sa rozrastie. A poriadne! To ti hovorím ako znalec, svojmu remeslu sa náhodou rozumiem...

– Večný optimista! – uškrnul sa Ján.

– Stavbár musí byť optimista, ako ináč? Veď stavia pre budúcnosť, nie? Vybudujeme moderný štát, jarné povodne skrotia riečne priehrady, zapadnuté dediny spoja cesty a mosty... Ja ti poviem, postaviť kvalitný most nie je hračka, je to investícia na stáročia! Roboty je tu neúrekom, stavbár je dôležitý človek! Pribúdajú nové fabriky, sídliská, školy, nemocnice... Noviny sú plné veľkých plánov! Alebo to už neplatí? Už je to minulosť? Pohnojili sme to?

– My dvaja rozhodne nie. Národ je urazený, súdruhovia si ho chcú nakloniť, bude sa stavať ešte viac, budú sa znižovať ceny, možno zlacnie aj pivo...

– Čo si počneš... Sme len malé bezvýznamné kolieska v mechanizme, – vzdychol si Martin.

– Malé, ale potrebné, – povzbudzujúco ho udrel po pleci Ján. – Teba, milý pán inžinier, budú vždy potrebovať, máš zod-

povednú úlohu, staviaš Tatry, – vrael uznanlivo. Mokra v topánkach a navlhnutý spodok nohavíc. Mal by si dať pohár vína. Pustiť sa krížom cez pole, to bol nápad! Vždy všetko beriem krížom cez pole, to je tá bieda.

– Staviam – ako v lete na saniah. A lyžiarske majstrovstvá sa blížia! Nič nejde, ako by malo.

– To máš pravdu, naozaj nič, žijeme v zakliatej krajine, – Ján privolať čašníka a objednal fľašu frankovky.

– Tanky spriatelенých armád! Nezištná bratská pomoc! Akurát to nám bol čert dlžný! – hundral Martin.

– Veru čert, sám rohatý! Filozofická otázka, – Ján zdvihol pohár, – našťastie ti na ňu má kto odpovedať, učená spoločnosť sa už schádza...

Pomedzi stolíky sa preplietali reprezentanti miestnej inteligencie, vysoký štíhly Tomáš, uznávaný horolezec a amatérsky výtvarník, a za ním sa gúľal tučnučký profesor Jarin. Zábava sa môže začať. Vášnivé rozhovory, zúrivé hádky, dostupná hra alebo šport, ktorý našinca baví, vydrží pri ňom do hlbokej noci. Kamarátstvo sa už udržuje iba vďaka krčmám. Kým bol tatko Ivan pri silách, aj on trávil noci v tejto krčme, pri kartách a Bajbajkinom pivečku. Podľa otcovského vzoru sa i ja dotrepem domov nadránom. A ak zaľahnem do maminých vysoko nastlaných perín, ráno zmeškám vlak.

Vlak ho uspával, driemotám sa nebránil, nedospatá noc môže mať príjemné zakončenie, nebyť odpornej pamäti, ktorá rafinovane popiera samu seba: To nie ja, to sen, ten potmehúd si nedá rozkazať, príde, kedy chce, donesie, čo sa mu páči! Kmáše nás, unáša do rajsých záhrad, vrhá do diabolských priepastí.

Starootcovská stodola, voňavé prítmie! Nebolo milších hier, čo ako sa tatko Ivan hneval, zbojníci, všetku slamu utlačíte, seno zmeníte na mrvu! Človek si ráta, vzdychal, mám plnú stodolu krmu, môžem kravičkám prílepiť, a tu máš! V predjarí natrafí na dieru, v začíne iba vzduch! Zbojníci liezli nielen po slame, ale aj po streche, prehnité šindle hrozili zrútením. Jánovi

až teraz dochádza, že išlo o život. Čo chlapčiská nevymyslia!
A čo pamäť v hojdavom hučaní vlaku nevysnorí!

Cestujúcich pribúda, ľudia stoja na chodbičkách, nedá sa pohnúť. Pred rokmi, v čase dávno minulom, sedelo na sedadle oproti nemu skromné dievčatko, zavše sa im stretli oči, pri takej blízkosti sa tomu nedalo vyhnúť. Ján to zneužíval, po nevinne sa tváriacich pohľadoch podvedome hľadal možnosť, ako sa prihovoriť. Pôvabná dievčina, študentka farmácie, raz bude pacientom podávať lieky za pultom lekárne, na každého uprie tie priesvitné jasnosivé oči, v ktorých sa odráža svetlo, prispôsobujú sa mu, menia farbu ako chameleón, možno už vtedy mu preblesklo v mysli podozrenie, že skrývajú zradu.

– Farmaceutka? Zaujímavé. Svet je chorý, všetci potrebujeme lieky... – tváril sa ako suverén. Hneď mu bolo jasné, že aj on potrebuje čosi, čo by pomohlo zachovať si zdravý rozum, nesaďnúť na lep, no už bolo neskoro.

– Ty si novinár? Náročné povolanie... – vravela s uznaním. V narkomansky zväčšených zreničkách sa zrkadlil obdiv.

Nepriznal sa, že si v redakcii ako študent iba prílepšuje, aby bolo na cigarety a častý chľast.

Získal si jej záujem, azda aj náklonnosť.

Od tých čias sa nič nezmenilo, vlak je možno ten istý, sedadlá rovnako ošumelé, za oknom ubieha známa hmlistá krajina, hory a doliny, mestá, hrady, vytrvalá rieka, hustá hmla, podobná tej odpornej, vlhkej a lepkavej, ktorú pohltila minulosť, časy, keď nič nemalo význam, iba dohodnutý termín schôdzky, stretneme sa vtedy a vtedy tam a tam. Na druhý deň ju čakal na autobusovej zastávke, keď sa zjavila, s rozpriahnutou náručou jej nadšene bežal v ústrety, keď ňu chytím, viac ňu nepustím.

Napokon, po rokoch, ušla sama. Moja Magdaléna, bieloba pracovného plášťa znásobuje jas vo svetlých očiach, na ktorý má právo každý návštevník lekárne, iba Ján nie. Ani ako pacient ju už nezaujíma, podáva mu liek s vyhasnutým pohľadom. Problémy so žalúdkom? To sa dalo čakať. Stokrát som ňu varo-

vala, prestaň fajčiť, cigareta za cigaretou a fľaša alkoholu denne, to zabije aj voľa!

Mala stopercentnú pravdu – ako vždy, ženská intuícia sa nemýli, dospel som tam, kde ma uhrančivými očami vopred videla, hoci nikdy nevyslovila: prepíješ si rozum. Tak ti treba, skrachovanec! Zo všetkých strán dostáva výstižné poetické nálepky: ten korheľ, rozvedený, bez perspektívy, čo sa ešte nedávno naparoval, robil zo seba veľkú hviezdu! Na svete niet toľko vodky, aby odplavila horkosť, čo sa v ňom nazbierala.

Bezočivé chlapčisko zoskočilo zo strechy, kde sa presúšali holuby, a chcelo si skrátiť cestu, rozbehlo sa po doskách, čo zakrývali hnojnicovú jamu. Spráchnivená doska zaprašťala, prepadla sa pod prudkým dupotom, chlapec sa ledva-ledva zachytil dvoch susedných. Pomoc! Pomóóó! Krik sa rozliehal pustým dvorom, nikde nikoho, iba dolu, za rozložitým javorom a vahadloovou studňou, v prítmí podbránia trepe tetka ľan. Trep-trep-trep a znova trep-trep-trep, hluk sa rozlieha po celom dvore, ohlušuje tetku zabratú do roboty. Chlapec plačlivo zavýja, pod jeho váhou praskajú aj susedné dosky, zúfalo sa ich pridrža, no tetka, ohlušená treskotom, ktorý prehlušuje volanie o pomoc, zabratá do vlastných starostí, nevidí, nepočuje. Vtom sa brána rozletí, vbehne sused, uháňa za Jánovým slabnúcim volaním. Vyľakaná tetka beží za ním, sused presunie k Jánovi najsilnejšiu latu, vykročí na ňu, vytiahne chlapca z páchnucej hnojnice.

– Našťastie som vyšiel na dvor, začul som krik! – lapal po dychu sused. – Sopľoš, papľuh, lotor vybíjaný! Chceš sa utopiť v smradľavej hnojnici?

– Dobré znamenie! – utešovala ho tetka. – Náš Janíček-pacholíček bude mať v živote veľké šťastie!

Šťastie? Čo je šťastie, ako vyzerá? Pošmátraj v spomienkach, možno zachytíš jeho závan. Už to poznáš: šťastie rýchlo strieda nocľahy.

Čaká ňa veľké šťastie, vykladala mu karty mamka. Doberal si ju: Ty, taká kresťanka, veríš kartám? No a čo? Poverám verí

celá dedina. Karty ti ukážu budúcnosť, v kostole ti povedia, ako s ňou naložíš. Jedno druhému neprotirečí... Kde je chyba? Kde? Ľudia sa hrajú na bohov, skláňa sa nad sporákom mamka Ivanová. Ten, čo sa cíti pri sile, hľadá všetkým nanútiť to svoje, čo sám ukuchtil. Čo vlastne vrie v tých hrncoch, aká kaša tam bubble? Čert to ber, hodí rukou tatko Ivan, človek chce len dobre, každému len dobre, a všetko sa obracia na zlo. Že sa Pánbožko môže na to dívať!

Možno si si svoj prídel šťastia dávno vyčerpal, Jano môj! Márne po ňom pokukuješ krivým očkom: Hrá sa s nami na slepú babu, zvädza a zavádza, sprostoto klame!

Vlak rovnomerne hučal a Ján sa nepokojne hniezdil, nevdojak mu dochádzalo, žijeme v ťažkých časoch, už sa treba vyhýbať aj spomienkam, môžu byť životunebezpečné.

Holé steny mu pripomenuli rodný dom, kde prežil detstvo plné ľudí, pohybu, hlasov, a náhle všetko zmizlo, v pustých stenách neostala po minulosti ani pachová stopa. Aj po rokoch vidí, ako bezradne stál uprostred pustej izby. Tatko Ivan ešte chodil s nádejným kupcom po dome a upozorňoval na prednosti výhodnej kúpy, dohadovali sa na cene a napokon si tľapli, už ostávalo iba zapíť oldomáš.

Bajbajkinu krčmu si obľúbil pre chrumkavé praclíky, ktoré mu krčmárka ponúkla, kým čakal na otca, v ušiach mu znel matkin príkaz, bez tatka sa domov nevracaj! Tatko však nemal silu odpútať sa od kartárskeho stola: Ešte jednu rundu, ešte partičku mariáša!

Oldomáš je slávnostná chvíľa, aj Jána posadili za stôl, a keď Bajbajka postavila na stôl krígle, tatko povedal: Prineste aj chlapcovi. Krčmárka sa naklonila k Jánovi, cítil horúčavu jej tváre, zachytil závan upachteného tela a všimol si potôčik potu v priehlbínke výstrihu. Keď otec prvý raz objedná synovi pohár piva, je to znak, že ho uznal za dospelého, povedala. Siahol po pohári a na dúšok vypil polovicu horkého nápoja, až mu nad perou ostali fúzy z bielej peny. Na otcovej dlani ležal veľký

starodávny kľúč od starootcovského domu a pred Jánovými očami putoval do kupcových rúk.

Vždy sa niečo končí, niečo začína.

Skončil sa jeden príbeh, po rozvode ostali v byte, kde prežil šťastné roky mladého manželstva, holé steny s tmavými obrysami po obrazoch a neporiadne nahádzané haldy kníh. Má vôbec význam sťahovať ich do staromládeneckej manzardy?

Mal som to predvídať, nadával si, keď si postupne uvedomoval, ako to s ním vyzerá. Hoci ani po odstupe mu nebolo jasné, o čo ide. Dofrasa, dal som sa opiť úspechom? Uznávanému novinárovi stúpa sebavedomie, týždeň čo týždeň nový ohurujúci materiál, zo všetkých strán sa sypú pochvaly, drž sa, Jano, ide ti to, získavaš meno, stávaš sa slávny, čitatelia už na tvoje senzácie čakajú... Odkiaľ tie príbehy berieš, kam na to chodíš? Len tak ďalej, len tak ďalej!

Raz to muselo prísť, namýšľal si, mám na to roky aj odbornosť, chlap v najlepšom veku je schopný rásť, podávať čoraz lepší výkon, vystupovať po kariérnom rebríčku, získať si čitateľskú priazeň, vyvolať záujem, patrí to k novinárskemu remeslu. Napokon, vyniknúť v úbohom plátku, kde chýba konkurencia, ani nie je ťažké, starší kolegovia sú bývalí robotnícki korešpondenti, mladším chýba ťah, nedajbože sa zorientovať, málokto z nich ovláda cudzie reči. Kam na to chodíš, odkiaľ to berieš? Kamaráti, naša krčma, tradičná národná vzdelávacia inštitúcia, je bezkonkurenčná politická škola, tam je príbehov na romány! Sebavedomý, jemne ironický úsmevček, poznáme život, vyznáme sa v tlačnici, nie? Dokonca svetové témy? Už dlhší čas chodia do redakcie donedávna zakázané zahraničné časopisy, človek sa všeličím inšpiruje, potom už len stačí podpísať: Podľa zahraničných zdrojov spracoval jn. Istý jn, Ján Neznámy, hviezda napriek utajenosti stúpa. Štýl prezradí majstra!

Michal Rohan ho varoval, hoci slová balil do vatičky, hovoril akoby vo všeobecnosti: Chlapci, chlapci, narástli vám rožky, čoskoro o ne prídete, kto to kedy videl, ísť hlavou proti múru,

rútiť sa do priepasti! Chlieb je pre vás samozrejmosť, nepotrebuje rozmyšľať, to sa vypomstí!

Spoločnosť je vo vare, kto by dbal na uhundrané starecké varovania, denne sa vynárajú nové témy, napredujeme, ženieme sa za ideálmi, presvecujú nám skostnatenú každodennosť. Nové tváre v politike, mladé, pružné, akcieschopné, celkom iné ako otravní nositelia minulých zásluh, ako zunovaný zbor starcov, stáročné portréty, ktoré sa tackajú nad hlavami účastníkov prvomájových slávností.

Precitnutie prišlo dosť skoro. Pre Jana to bol tvrdý pád. Dá sa z toho vôbec vyhrabať?

Ocitol sa v prázdnej izbe, medzi holými stenami. Vždy si o sebe myslel, že nemá pamäť, všetko, čo sa mu kedy prihodilo, hádzal za seba ako do akejsi hmly, ak sa niekto zavše pokúsil niečo mu pripomenúť, staval sa na zadné, včerajšie pravdy, čo na nich záleží? Je nebezpečné dotýkať sa drôtov, aj tých na zem spadnutých!

Až teraz mu čosi dochádza. Tá noc, prvé náznaky svitania, vyzvávajúci telefón a Michalov prerývaný dych: Obsadili nás bratské tanky! Koniec sveta!

Michal to odhadol. Aj mne sa zosypal svet.

Naposledy prešiel po prázdnych izbách, kde prežil roky života, zvierali ho holé steny, slabé svetlo dopadajúce cez zanešené okenné sklá akoby sa rozpadávalo na prach, zapĺňalo si vobiele izby mútnomliečnym hmlistým svitom.

Ešte odviezť poslednú kôpku ledabolo zbalenej batožiny a odovzdať kľúče novému majiteľovi. Dohodnutá výmena bytu, spravodlivé delenie spoločne nadobudnutého majetku.

V balíkoch a škatuliach nie je nič okrem kníh a písomností. V plastovom vreci na samom vrchu leží soška – čínsky bôžik dobrej nálady, redakčný darček k narodeninám. Pár vriec nepotrebných papierov, nedokončených náčrtov, zväzkov starých časopisov z čias zašlej novinárskej slávy, keď sa Jánovo meno ešte skvelo na obálke, sľubovalo trháč.